

2008:16

ANTIKVARISK KONTROLLRAPPORT

Gammelgården och hembygdsgården, Söderfors bruk

FASADARBETEN PÅ GAMMELGÅRDEN OCH HEMBYGDSGÅRDEN;
SÖDERFORS BRUK 6:23, SÖDERFORS SN, TIERPS KN

UPPLANDSMUSEET

Per Lundgren 2008

Omslagsfotografi: Hembygdsgården efter restaurering
Foto: Per Lundgren, Upplandsmuseet 2008

Upplandsmuseets rapporter 2008:16

ISSN 1654-8280

© Upplandsmuseet 2008

UPPLANDSMUSEET

INNEHÅLL

Sammanfattning av utförda arbeten	5
Administrativa uppgifter	6
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	7
Avvikelser från arbetshandlingar	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten	8
Övriga handlingar med relevans för ärendet	8

Sammanfattning av utförda arbeten

Arbetena har huvudsakligen bestått i putslagningar och avfärgning av socklar och fasader.

Hembygdsgården innan respektive efter restaurering

Gammelgården innan respektive restaurering

Administrativa uppgifter

Arbetena är utförda med stöd av statligt bidrag till kulturmiljövård. Se länsstyrelsens beslut 434-7118-07

Objekt	Hembygdsgården och Gammelgården, fd smedsbostäder
Fastighet	Söderfors 6:23
Socken	Söderfors
Kommun	Tierp
Byggherre	Söderfors hembygdsförening
Entreprenör	Byggföretaget Lennart Jansson AB, Månkarbo
Antikvarisk kontrollant	Upplandsmuseet genom Per Lundgren
Byggnadstid	april – juli 2008
Antikvarisk slutbesiktning	2008-07-04
Diarienummer	Km 1555/07
Länsstyrelsens diarienummer	434-7118-07

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Båda byggnaderna är tidigare rödfärgade liggtimmerhus, som reveterades på 1820-talet. Hembygdsgården genomgick en omfattande fasadrestaurering 1995 – 1997. Vid detta tillfälle knackades all gammal puts ned och ny putsning av fasaden utfördes, med grundning, två utstockningar samt ytputs i kalkbruk. Fasader avfärgades i bruten vit våtsläckt kalkfärg i sex strykningar. Grunden slammades, fogades och avfärgades med svart kalkfärg. Vid avfärgningen valde man att följa sockelstenarnas översida, så att en böljande linje mot den vita fasaden uppstod. För fasaden användes brytningen 25 kg kalkpasta 90/30 g guldockra/110 – 130 l vatten och för grunden 25 kg kalkpasta 90/6,3 kg järnoxidsvart.

Sockeln på Hembygdsgården innan restaurering. Kalkavfärgningen från 1996 släpper från underlaget av gråsten och stenkols-tjära.

Gammalgården innan restaurering. Ytputsen spjälkar av i stora sjok. En tidigare, mer beige kalkavfärgning kan ses under ytputsen.

Gammalgårdens sydvästra knut efter borthuggning av dålig puts. Den vertikala knutstocken och den underliggande syllen har partiella rötskador.

Utförda åtgärder

Fasaderna på de båda byggnaderna hade ganska stora puts-skador, med sprickor, putsbortfall och bomputs. Lös ytputs har skrapats bort och sprickor huggits upp. Fasaderna har högtryckstvättats. Därefter har ny puts lagts på. Grundning har skett med 1/3 Maxit 142 (torrbruk på luftkalk med dolomitkross och natursand, kornstorlek 0 – 3 mm) och 2/3 Maxit 148 (hydrauliskt kalkbruk). I övrigt har putspåslag skett med Maxit 142. Maxit 144, Kalkbruk fin, har vid behov använts vid övergångar mellan olika puts-skikt. För sockeln har genomgående Maxit 148 använts.

Fasaderna har avfärgats med traditionell våtsläckt kalkfärg, bruten med 30 g guldockra till 25 kg kalkpasta och 110 – 130 l vatten. Grunden har avfärgats med mörkgrå Maxit Kulturkalkfärg (tillverkarens färgkod 21471 Max svart).

Arbetena har också innefattat lagning av rötskador vid nederdelen av Gammalgårdens sydvästra knut, tjärning av vindskivor och vattbräder på Hembygdsgården samt lagning av trädäck och knut vid entrén till Hembygdsgården.

Röta har tagits bort på knuten vid trädäcket till Hembygdsgårdens entré. Efter lagningarna slutar knuten något över däcket, vilket minskar risken för framtida skador.

Avvikelser från arbetshandlingar

Sockeln har inte avfärgats med våtsläckt kalkfärg utan med Maxit Kulturkalkfärg. Den befintliga kalkfärgen från restaureringen i slutet av 1990-talet har visat sig ha dålig vidhäftning på sockeln, som bland annat tidigare behandlats med stenkolstjära eller liknande. Med Kulturkalkfärg fås en bättre vidhäftning, som ändå inte framtida foglagningar med kalkbruk och kalkslamningar.

En återgång till en rakare linje mellan sockel- och fasadfärg har skett. Den tidigare sockelavfärgningen på Hembygdsgården, som följde de översta sockelstenarnas översida, gav ett oroligt intryck. Utförandet skiljde sig också från övriga byggnader på bruket på ett sätt som kan uppfattas som omotiverat. En rak linje stämmer bättre med de klassicistiska principer som byggnadernas revetering ger uttryck för.

Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten

Arbetena har utförts med god omsorg om byggnadernas kulturhistoriska värde, i enlighet med länsstyrelsens beslut och i samråd med antikvarisk kontrollant.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

- 2007-12-03 Länsstyrelsen: beslut om bidrag
- 2008-04-11 Söderfors hembygdsförening: minnesanteckningar från byggmöte 1, 10 april
- 2008-05-08 Söderfors hembygdsförening: minnesanteckningar från byggmöte 2, 8 maj
- 2008-05-08 Söderfors hembygdsförening: minnesanteckningar från byggmöte 3, 8 maj

